

## 1. Inleiding | DC & dorps- en wijkdemocratie

*Democratic Challenge* (DC) is een gezamenlijk project van de VNG en het ministerie van Binnenlandse zaken gericht op het ondersteunen van experimenten op het gebied vernieuwing van de lokale democratie. Probeert onderlinge kennisuitwisseling te stimuleren door de organisatie van onder meer een kennisleerkring, themabijeenkomsten, expertmeetings en evenementen. Daarnaast probeert het kennis en expertise binnen de leerkringen en experimenten op te halen en om te zetten naar handvatten, workshops en trainingen voor gemeenten hoe om te gaan met vernieuwing van de lokale democratie.

Binnen de leerkring *dorps- en wijkdemocratie* proberen we voornamelijk vanuit het bewonersperspectief te kijken naar initiatieven zoals **Bewoners als Bestuurders**. Vaak wordt er door een bestuurlijke of gemeentelijke bril gekeken naar de democratische waarden die niet altijd lijkt aan te sluiten op hoe bewoners democratie zien en vormgeven. In de leerkring gaan we het gesprek aan met elkaar en proberen we elkaar te helpen met de knelpunten maar ook te kijken naar wat er goed gaat in de relatie tussen bewoners, ondernemers, ambtenaren en bestuurders.

## 2. Introductie aanpak gemeente Arnhem | Van wijken weten

Ernie Hoffmeister & Maren Wassenaar (gemeente Arnhem) hebben de aanpak van de gemeente *Van wijken weten* nader uitgelegd. Hierin stond de omslag van een aanbodgerichte gemeente naar een vraaggerichte gemeente centraal waarin de bewoners wordt gevraagd om hun input/mening te geven. Op basis van die input worden er door de gemeente Arnhem budgettaire beslissingen genomen. Vanuit die gedachte is de organisatie omgegooid en is er per gebied (wijk/dorp) een Team Leefomgeving opgericht dat een bepaald budget heeft gekregen voor de wijken/dorpen (acht stuks met een budget van circa 10 miljoen) in de gemeente Arnhem.

De rol van het Team Leefomgeving binnen bovenstaande situatie laat zich het beste omschrijven als 'regisserend en sturend'. Deze rol vroeg wel om een 'cultuuromslag' binnen de gemeentelijke organisatie en haar werknemers. Concreet betekende dit in de praktijk dat Team Leefomgeving moest samenwerken met 'iedereen en alles'.

Toen de gemeente bekend maakte dat er mogelijkheden voor bewoners waren om verantwoordelijkheid te nemen voor de budgetverdeling in hun wijk/dorp, heeft Elden zich gemeld. Men zag hierin een kans om meer zeggenschap naar het dorp te halen. De dorpsvereniging in Elden, die samen met het dorp een dorpsactieplan had opgesteld, organiseerde een bijeenkomst om te bespreken of en hoe men met Van Wijken Weten aan de slag zou gaan. Hoewel de dorpsvereniging alle bewoners van Elden wil vertegenwoordigen, hadden ze het gevoel niet namens het gehele dorp te spreken; 60% van het dorp is

lid van de dorpsvereniging en dus 40% niet. Daarom heeft men op die bewonersavond mensen opgeroepen om mee te doen in een Denktank. Daar hebben zich 7 mensen voor aangemeld. Met begeleiding van de gemeente is de (onafhankelijke) Denktank aan de slag gegaan.

### 3. Presentatie | **Bewoners als Bestuurders (Petra van Houdt/Lianne Vellema)**

In eerste instantie los van zowel de Denktank als ook de dorpsvereniging heeft Petra van Houdt de 'stoute schoenen' aangetrokken en haar initiatief Bewoners als Bestuurders ingediend bij het ministerie van BZK dat Petra heeft doorverwezen naar DC. Aanleiding voor Bewoners (en niet burgers) als Bestuurders kwam voort uit de constatering dat er 'botsingen' waren en nog zijn en er tevens een afstand bestaat tussen de gemeente (ambtenaren) en bewoners. Daarnaast gaf Petra aan dat de veranderde samenleving waarin tegenwoordig het individu centraal staat er toe heeft geleid dat er een 'ikjes-samenleving' is ontstaan en daar wilde ze graag wat aan doen.

Vanuit de gedachte om van de 'ikjes' naar opnieuw samenlevingsbelang te gaan heeft Petra onder andere een **puntensysteem** ontwikkeld waarbij bewoners de kans kregen punten toe te wijzen aan verschillende thema's/initiatieven voor de wijk zoals dat in het verleden vaker is gedaan bij supermarkten m.b.t. goede doelen/verenigingen. Uniek aan het systeem van Petra waren naast de gekozen thema's/initiatieven ook de twee toegevoegde opties; een algemene pot die tot doel had thema's/initiatieven aan te vullen wanneer ze net te weinig punten hadden gekregen om uitgevoerd te kunnen worden en een pot waar punten in gedaan konden worden die niet mee zouden tellen in de uiteindelijke uitslag.

Het puntensysteem heeft primair het doel om de bewoners samen te laten beslissen waar het gemeenschappelijke geld aan besteed moet worden. Dit heeft tot gevolg dat 1) ongewenste plannen tegen worden gegaan, 2) de boosheid richting de gemeente wordt weggehaald en 3) een er gezamenlijke verantwoordelijkheid en betrokkenheid wordt gecreëerd (NIMBY-denken positief benaderen). Het dient een zelfregulerend systeem te worden waarin de kracht van de massa (bewoners) leidend is.

Naast het puntensysteem heeft Petra ook nagedacht over **straatfluisteraars** die, tegen vergoeding dan wel op vrijwillige basis, de ogen en oren open moeten houden en dienen als een soort vertegenwoordigers van het dorp Elden. Uit het initiatief van Bewoners als Bestuurders kunnen de volgende lessen worden getrokken m.b.t. het **betrekken van bewoners**: 1) praat duidelijk verstaanbare taal, 2) heb het over onderwerpen die de bewoners interesseert (wat de toehoorder wil horen en niet wat de verteller wil vertellen), 3) het goed is om er voor te zorgen dat de bewoners belang bij het initiatief hebben. Afsluitend: verandering is een lang- en moeizaam proces dat gestaag moet groeien doordat het concreet zien van resultaat wat vervolgens een versterkende en overtuigende werking heeft.

### **Samenkomen van verschillende paden**

Dezelfde Petra is naast bedenker van Bewoners als Bestuurders inwoner van Elden en zij werd lid van de Denktank waar ze haar ideeën in kon brengen. Dat sloot op dat moment goed aan bij de vragen waar de Denktank mee aan de slag was gegaan: 1) hoe bewoners bewust te maken van de nieuwe aanpak van de gemeente en 2) hoe alle bewoners in Elden een stem te geven. Uiteindelijk werd besloten om met het

puntensysteem van Petra te gaan experimenteren. Op de jaarlijkse Nieuwjaarsreceptie van de Dorpsvereniging werden bewoners gevraagd om te “stemmen” over de besteding van een bedrag. De gemeente ging hierin mee en stelde €10.000,- beschikbaar voor een aantal initiatieven/thema's van de bewoners van Elden waar punten aan gegeven konden worden.

Op basis van het eerdergenoemde dorpsactieplan, samengesteld door een werkgroep van de dorpsraad en gebaseerd op het jarenlang verzamelen van input onder alle bewoners, werden vier uiteenlopende thema's gekozen voor verschillende doelgroepen die men munten kon toekennen. Naast deze vier thema's was er de mogelijkheid de munten toe te kennen aan een algemene pot en een pot waar men de munten in kon doen wanneer men de munten niet wilde toekennen aan een van de vijf andere mogelijkheden. Het geld is uiteindelijk dezelfde avond verdeeld over de vier verschillende thema's. Bij ieder thema is een bewoner gevonden die het verder gaat uitwerking in samenwerking met ander andere bewoners om zo mensen te betrekken en ook te 'besmetten'.

### **Bevindingen van bovenstaande aanpak en contextfactoren**

- De vorm (= puntensysteem) was heel erg leuk en mensen waren enthousiast waarbij de opmerking gemaakt moet worden dat een aantal mensen niet kwamen opdagen om muntjes in de potten te doen omdat ze niet de mogelijkheid hadden om anoniem te stemmen.
- Het achterliggende idee is om middels deze initiatieven bewoners te besmetten en een langzaam groter wordende olievlek van betrokkenheid onder de bewoners te creëren. Daarnaast was er ook de intentie om de bewoners bewust te maken dat ze **echt** konden mee beslissen over een te besteden budget door het heel letterlijk en duidelijk te nemen.
- Denktank, dorpsvereniging en Petra denken dat het (co-)eigenaarschap voor bepaalde thema's/initiatieven onder de bewoners wel is gegroeid en nog steeds groeiende is getuige ook de gezamenlijke boekenkast (ander project) die goed wordt gebruikt en onderhouden.
- Positieve invloed: er was een onderlinge binding tussen de bewoners van Elden omdat ze van oudsher de gemeente als een gezamenlijke vijand zagen (Elden geannexeerd door Arnhem).
- Veel is bereikt volgens inwoners van Elden omdat ze zichzelf bestempelen als eigenwijs wat echter ook heeft geleid tot een bepaalde mate van argwaan (te veel geregeld).
- Niet alle thema's/initiatieven zijn geschikt voor het gebruik van het puntensysteem.

### **Algemene discussie/nabespreking a.d.h.v case**

Wat de aanpak van de Denktank goed laat zien is dat wanneer bewoners een bepaalde verantwoordelijkheid op zich nemen, zij als het ware zelf democratie moeten uitvinden. Bewoners realiseren zich dat ze iedereen moeten betrekken om draagvlak te krijgen. Dat vraagt om openheid, communicatie met het hele dorp (elk huis een flyer) en zorgvuldig omgaan met de inbreng van mensen. Ze zijn bezig met het organiseren van zeggenschap en gaan hier heel serieus mee om. Een verschil met de democratie van de overheid lijkt bijvoorbeeld te zitten in het feit dat men binnen bewonersinitiatieven veel meer zoekt naar consensus en unanimiteit (= op overeenstemming gerichte dialoog).

Daarnaast laat het puntensysteem bij 'Bewoners als Bestuurders' zien dat er creatieve mogelijkheden zijn om met (dorps-)democratie om te gaan. Bovendien is een dergelijk initiatief een **middel** om het dorp dichter bij elkaar te brengen.

#### 4. Democratische waarden | **vanuit de bewoners / vanuit de gemeente**

Na de pauze zijn we in kleinere groepen (5-6) gaan praten over democratische waarden vanuit zowel een bestuurlijk/gemeentelijk perspectief als een bewonersperspectief. Er is gevraagd om een bewonersinitiatief als concreet voorbeeld te nemen en daarbij te bepalen welke democratische waarden zijn te onderscheiden en hoe deze worden omschreven.

##### - Groep 1

In groep 1 is besproken wat de gemeenschap (wijk of dorp) **zelf** zou kunnen doen om het democratische gehalte te verhogen van een bewonersinitiatief. Volgens de groep zou een initiatief het volgende kunnen doen:

1. Mobiliseren van zoveel mogelijk belangen. Hierbij is het belangrijk om de expertise in het initiatief te benutten en mensen te besmetten met eigenaarschap. Dit moet gebeuren vanuit zowel eigenbelang als gemeenschappelijk belang.
2. Laagdrempeligheid ter bevordering van bijvoorbeeld inclusiviteit.
3. Eigenbelang gaat over in gemeenschappelijk belang (rimpel-effect).
4. De kracht van het initiatief ligt in de kleinschaligheid, wat het daarmee persoonlijk maakt. Men dient om te gaan met het feit dat niet iedereen op dezelfde manier betrokken is of wil zijn.

Onder de vier genoemde punten liggen verschillende democratische waarden. Het mobiliseren van zoveel mogelijk belangen roept op tot een zekere mate van hoor en wederhoor (checks & balances). Inclusiviteit is eveneens een waarde die nagestreefd dient te worden.

##### - Groep 2

Binnen een initiatief heb je 'denkers' en 'doeners' en die dienen op hun eigen wijze deel te nemen (bedienen) concludeert groep 2. Belangrijk binnen initiatieven is daarnaast dat er een keuzevrijheid is wat betreft het thema dan wel belang. Het initiatief dient laagdrempelig te zijn (al is het maar één keer in de vijf jaar) waarbij er aandacht dient te zijn voor de werkvorm. Verder worden democratische waarden als transparantie/openheid en representativiteit (dorpsforum Ysselsteyn) genoemd die belangrijk worden gevonden door bewoners.

Richting de gemeente geeft groep 2 aan dat de wethouder die het initiatief stimuleert zich intern moet inzetten voor dit initiatief. Daarnaast zou een gemeente er goed aan doen om een intake-loket op te zetten en meedenken en praktische hulp te bieden.

##### - Groep 3

Groep 3 geeft aan dat er bij de initiatieven in gemeente Arnhem rondom de **Klapstraat** vanuit de bewoners waarde wordt gehecht aan de representativiteit en transparantie. Bewustwording is een begrip dat zowel bij de bewoners als bij de gemeente hoort te leven. Bij de aanpak met de **dijkhuizen** dienen de bewoners en gemeente beide kennis, ideeën en enthousiasme uit te wisselen. In de casus rondom **Vlagheick** is inspiratie een belangrijke waarde die zowel bij de gemeente als bij de bewoners aanwezig zou moeten zijn.

- Groep 4

In groep 4 is men tot de conclusie gekomen dat onderling vertrouwen tussen gemeenschap en gemeente van groot belang is. Het voorbeeld wordt genomen van de stichting die verantwoordelijk is voor het groen in de wijk. De intentie is er om overheidscontracten los te laten omdat men vertrouwen in de burgers heeft. Dit vertrouwen is gebaseerd op het feit dat de bewoners betrokkenheid (**eigenaarschap**) tonen en hebben bewezen langs te komen bij problemen (**transparantie**).

Het voorbeeld van de eerder besproken Denktank is eveneens aangehaald in groep 4. Deze Denktank is zoals reeds genoemd in het leven geroepen omdat men behoefte had aan **onafhankelijk orgaan** naast de dorpsraad. Zij voelde zich niet **gelegitimeerd** omdat maar 60% lid was. De Denktank wilde graag **iedereen betrekken** en **alle input meenemen**. Dit heeft men gedaan door laagdrempelig op te treden en iedereen te bereiken.

## 5. Afsluitende opmerkingen

Aanwezigen van de leerkring hebben aangegeven graag nog minimaal één keer samen te komen om te praten over **dorps- en wijkdemocratie**. Laatste informatie over deze bijeenkomst: de datum zal **midden/eind juni** zijn en plaatsvinden in **Ysselsteyn** (Noord-Limburg).